

Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 12/13/2005
Spisová značka: 29 Odo 1339/2004
ECLI: ECLI:CZ:NS:2005:29.ODO.1339.2004.1
Typ rozhodnutí: ROZSUDEK
Heslo:
Dotčené předpisy: § 602 předpisu č. 40/1964Sb.
§ 1 odst. 2 předpisu č. 513/1991Sb.
Kategorie rozhodnutí: C

29 Odo 1339/2004

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Ivany Štenglové a soudců JUDr. Petra Gemmela a JUDr. Hany Gajdziokové v právní věci žalobkyně H. (Slovensko) a. s., proti žalované L., a. s., o nahrazení projevu vůle k převodu obchodního podílu, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 29. června 2004, č. j. 7 Cmo 276/2003-130, takto:

I. Dovolání se zamítá.

II. Žalobkyně je povinna zaplatit žalované na náhradu nákladů dovolacího řízení 3175,- Kč do rukou jejího právního zástupce, do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku.

O d ů v o d n ě n í :

Napadeným rozsudkem změnil odvolací soud rozsudek, kterým soud prvního stupně rozhodl, že „uděluje za žalovanou souhlas k uzavření smlouvy tohoto znění: Žalovaný převádí svůj obchodní podíl na společnost K. Š., spol. s r. o., zapsané v obchodním rejstříku vedeném Krajským soudem v Ostravě, odd. C vložka 5327, odpovídající splacenému peněžitému vkladu ve výši 200,000.000,- Kč, za kupní cenu 200,000.000,- Kč splatnou do dvou měsíců od právní moci tohoto rozsudku a žalobkyně tento obchodní podíl od žalované do svého vlastnictví přijímá, prohlašujíc, že přistupuje ke společenské smlouvě, resp. stanovám společnosti K. Š., spol. s r. o.“, tak, že žalobu zamítl.

V odůvodnění rozhodnutí odvolací soud uvedl, že v čl. III odst. 1 smlouvy o převodu obchodního podílu ze dne 3. prosince 1997 uzavřené mezi převodcem H., a. s. (právním předchůdcem žalobkyně) a nabyvatelem Č., a. s. (dále též jen „smlouva“) se kupující zavazuje, že pokud bude mít v úmyslu v budoucnu prodat nebo jiným způsobem zcizit obchodní podíl nebo jeho část třetí osobě, nabídne jej nejprve prodávajícímu, a to za cenu ne vyšší, než byla nabídnuta třetí stranou na základě odhadní ceny, pokud se strany nedohodnou jinak.

Odvolací soud nesouhlasil s interpretací vyjádření „jiným způsobem zcizit“ soudem prvního stupně. Za zcizení lze podle jeho názoru v první řadě považovat převod obchodního podílu a dále pak i jeho přechod v rámci volní právní skutečnosti, tedy např. prodeje podniku nebo jeho části či sloučení nebo jiného způsobu přeměny obchodní společnosti – majitele obchodního podílu, v

důsledku níž by dosavadní majitel zanikl a obchodní podíl by tak přešel na jeho právního nástupce.

V daném případě však došlo k situaci, kdy byla změněna výše základního jmění (později základního kapitálu) společnosti K. Š., spol. s r. o., základní jmění bylo nejprve sníženo, dále pak zvýšeno novým peněžitým vkladem, který převzala a splatila třetí osoba – společnost C., a. s. (původní žalovaná). Tato se stala společníkem předmětné společnosti, následně pak došlo ke snížení základního kapitálu tak, že výsledný stav je, že každý ze společníků - Č., a. s. a C., a. s. má obchodní podíl 50%. Snížení či zvýšení základního kapitálu je proces skládající se z několika právních skutečností, jež teprve ve svém důsledku vedou ke změně výše základního kapitálu, jeho zvýšení či snížení je účinné až zápisem změny do obchodního rejstříku. Jedním z aspektů a potažmo i důsledků zvýšení základního kapitálu novým vkladem je posílení majetku společnosti. Smlouva přitom reflektuje pouze možnost zcizení obchodního podílu nebo jeho části, k němuž však v daném případě nedošlo. Zcizení je právní úkon, resp. právní skutečnost, na základě níž dojde k převodu či přechodu obchodního podílu z jedné osoby na osobu jinou. Při zvýšení základního kapitálu novým vkladem však dochází ke vzniku nového obchodního podílu pro tuto, dosud jen třetí osobu, při zvýšení základního kapitálu zvýšením vkladu dosavadního společníka může a nemusí dojít i ke zvýšení obchodního podílu, při snížení základního kapitálu může a nemusí dojít ke snížení výše obchodního podílu, nedochází však ke zcizení obchodního podílu ani jeho části, k jeho přechodu či převodu na jinou osobu. Při snížení, resp. zvýšení základního kapitálu může a nemusí dojít i ke změně výše obchodního podílu (podle způsobu snížení resp. zvýšení), nicméně žádnou část stávajícího obchodního podílu nenabyla třetí osoba, ba ani sama společnost. Není tedy zcizován. Pakliže by si žalobkyně, resp. její právní předchůdkyně, chtěla zajistit i to, aby v dané společnosti nebyl zvyšován či snižován základní kapitál (snížení ze zákonných důvodů ztráty společnosti by vyloučit nebylo možné), nic jí nebránilo zahrnout takové omezení, resp. vazbu takových úkonů na plnění předkupního práva. To však neučinila. Ustanovení čl. III. odst. 3.1 řečené smlouvy nelze vykládat tak extenzivně, jak to učinil soud prvního stupně.

Dále odvolací soud uzavřel, že se soudem prvního stupně nelze souhlasit ani v tom, že extenzivní výklad pojmu „zcizení obchodního podílu nebo jeho části“ vyplývá z ostatních ujednání smlouvy. Preambule smlouvy nehovoří o tom, že měla být v důsledku smlouvy eliminována konkurence, jak tvrdí žalobkyně, ale jen, že kupující nebude a ani nezamýšlí v budoucnu vyrábět ve společnosti příp. v právním nástupci cement. Pro případ, že by do konce roku 2002 společnost (nebo její právní nástupce) přeci jen cement začala vyrábět, stanoví čl. V. odst. 5.1 možnost odstoupení od smlouvy. Ani ze čl. III. přímo ani s přihlédnutím k dalším ustanovením smlouvy (především preambule), čl. V. a čl. VIII. neplyne, že by předkupní právo prodávajícího dopadalo i na případy, kdy dojde ke zvýšení základního kapitálu společnosti, resp. k jeho pohybum, v důsledku čehož by se někdo jiný, než nabyvatel stal společníkem předmětné obchodní společnosti. Tím pádem by předkupní právo nemohlo působit ani vůči novému společníkovi společnosti K. Š., spol. s r. o., tedy žalované a není proto již rozhodné, zda má takovéto předkupní právo obligační či věcnou povahu. Žalovaná není nadána pasivní věcnou legitimací, neboť ani ze zákona, ani z jiné právní skutečnosti neplyne její povinnost převést svůj obchodní podíl v předmětné obchodní společnosti na žalobkyni.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání. Jeho přípustnost zakládá na ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“). Namítá, že rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování a spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Dovolatelka především namítá, že odvolací soud omezil svá zjištění toliko na fragment smlouvy o převodu obchodního podílu, tj. její článek III odst. 1 a nechává bez povšimnutí její další ujednání,

kterým je obsah tzv. preambule a čl. VIII – záruky a prohlášení kupujícího. Bez komplexního zjištění obsahu smlouvy není dost dobře možné řádně interpretovat článek III. resp. posoudit, zda došlo k jeho porušení.

Podle dovolatelky platí mutatis mutandis závěry o „simplifikaci skutkového zjištění“ ve vztahu k následným dispozicím se základním kapitálem ve společnosti K. Š., spol. s r. o. ze strany Č., a. s. v součinnosti se žalovanou C., a. s. Odvolací soud se totiž podle dovolatelky omezil na povrchní zjištění postupného snížení a zvýšení základního kapitálu v této společnosti a převzetí závazku úhrady peněžitého vkladu třetí osobou, C., a. s., aniž by se blíže zabýval dalšími prokazovanými skutečnostmi, které proces dispozice se základním kapitálem provázely a bez nichž nebylo možné učinit ve věci správné právní závěry. Obecný pohled soudu reflektuje mimo jiné jeho rovněž obecný závěr, že „jedním z aspektů a potažmo i důsledků zvýšení základního kapitálu novým vkladem je posílení majetku společnosti“. Na pozadí konkrétních skutečností je však zřejmé, že v daném případě o posílení majetku společnost vůbec nešlo a předmětný závěr, který má obecnou povahu a mohl by platit za jiné skutkové situace, je v dané záležitosti zcela nepřipadný. Dále pak dovolatelka předkládá vlastní interpretaci shora uvedených článků smlouvy.

Ke svému závěru, že odvolací soud nesprávně zjistil skutkový stav, uvádí dovolatelka, že jde o řetězec právních aktů, spočívající v tom, že:

- dne 21. dubna 1999 Č., a. s. jako jediný společník rozhodla o zvýšení základního kapitálu o 26,000.000,- Kč nepeněžítým vkladem na částku 535,305.000,- Kč bez uvedení důvodu a téhož dne rozhodla o snížení základního kapitálu z částky 535,305.000,- Kč o 166,046.000,- Kč na částku 369,259.000,- Kč (srov. notářský zápis NZ 59/99 ze dne 21. dubna 1999) s deklarací – za účelem krytí ztráty z minulých let,

- dne 18. dubna 2000 rozhodla Č., a. s. o zvýšení základního kapitálu o 200,000.000,- Kč z částky 369,259.000,- Kč na výslednou částku 569,259.000,- Kč bez uvedení důvodu – tedy bez deklarace potřeby zvýšení kapitálu společnosti, o níž spekuluje soud, a ještě téhož dne se vzdala přednostního práva k převzetí závazku k novému vkladu a udělila souhlas k převzetí závazku k novému vkladu žalované a žalovaná převzala závazek k novému peněžitému vkladu a zavázala se do osmi dnů ode dne rozhodnutí valné hromady, splatit společnosti 67,000.000,- Kč a do 30. června 2000 splatit částku 133,000.000,- Kč.

Z provedených důkazů ani z tvrzení žalované podle dovolatelky vůbec nevyplývá, že by společnost K. Š., a. s. skutečně potřebovala k posílení své ekonomické situace zvýšit kapitál.

Naopak nebylo ničím zpochybněno, že uvedené transakce probíhaly bez vědomí a posléze proti vůli žalobkyně, která především měla právo jako první participovat na zvýšení základního kapitálu a stát se společnicí K. Š., protože k tomu se Č., a. s. ve smlouvě zavázala poskytnutím předkupního práva.

Dne 18. dubna 2000, tedy ještě téhož dne, byla přijata změna společenské smlouvy K. Š., a. s. reflektující již nastalé změny a obsahující evidentně ustanovení na ochranu práv nového společníka na úkor žalobkyně v porovnání s jejími právy chráněnými smlouvou. Z této změny společenské smlouvy vyplývá, že žalobkyně nebude moci realizovat předkupní právo, a že ani v případě realizace předkupního práva už nikdy nezíská stoprocentní obchodní podíl ve společnosti K. Š., a. s., a že tedy již nebude schopna ochrany svých práv, které jí mělo předkupní právo ke stoprocentnímu obchodnímu podílu této společnosti zajistit.

Dále dovolatelka rozebírá jednotlivé články změněné společenské smlouvy, kterými dle jejího názoru došlo k vyloučení jejího předkupního práva ve prospěch stávajících společníků.

Dovolatelka rovněž uvádí, že dne 12. prosince 2001 valná hromada K. Š., a. s. rozhodla opět o snížení základního kapitálu o 169,259.000,-Kč, a to tak, že se sníží obchodní podíl Č., a. s. na 200,000.000,- Kč a částka reflektující toto snížení bude z prostředků společnosti vyplacena této společnosti. Evidentně nešlo o posílení společnosti K. Š., a. s., nešlo ani o žádnou úhradu ztráty společnosti.

A konečně dovolatelka zdůrazňuje, že posouzení, zda došlo k porušení předkupního práva sjednaného v rozsahu čl. III smlouvy, je výchozí otázkou pro posouzení žalobou uplatněného nároku nahrazení projevu vůle k převodu obchodního podílu podle § 603 odst. 3 občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“). Podle dovolatelky odvolací soud nepostupoval správně, protože inkriminované jednání nehodnotil jako porušení předkupního práva a považoval za nadbytečné zabývat se sankcí za porušení předkupního práva, tj. uplatněným nárokem na nahrazení projevu vůle k převodu obchodního podílu. Dovolatelka dovozuje, že v důsledku shora uvedených dispozic se základním kapitálem je ekonomický a právní efekt uvedený v transakcích takový, že Č., a. s. získala peníze a pozbyla obchodní podíl ve výši 50%, který získal někdo jiný – žalovaná. Takový postup vede ke zcela identickým účinkům jako prodej 50% podílu a lze jej kvalifikovat jako jiný způsob zcizení, reprobovaný článkem III smlouvy. Dále pak dovolatelka interpretuje pojem zcizení, který není v zákoně vymezen a který podle jednoho názoru zahrnuje pozbytí věci všemi legitimními způsoby, jakými lze věc pozbývat. Věc proto lze podle dovolatelky zcizit i jiným způsobem, než jen prodejem, darem a směnou. Konstatuje, že jestliže ustanovení § 132 obč. zák. umožňuje rozsáhlou varietu způsobů, jakými dochází legálně k nabytí věci, není důvodu k tomu, aby na několik málo případů zúžil varietu případů, jimiž dochází k pozbytí věci.

Záměrem účastníků smlouvy bylo vyloučit takové způsoby jednání, které by zmařily záměr smlouvy a jež všechny nelze v jejich konkrétnosti předem předvídat.

Dovolatelka navrhuje, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

L., a. s. se sídlem v P., která je právní nástupkyní původní žalované v důsledku převzetí základního jmění, ve vyjádření k dovolání snáší důvody na podporu závěrů odvolacího soudu.

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.

V projednávané věci se žalobkyně domáhá, aby soud „udělil za žalovanou souhlas“ k uzavření smlouvy, kterou žalovaná převede svůj obchodní podíl na společnost K. Š., spol. s r. o. na žalobkyni, jinak řečeno domáhá se (byť poněkud neobvykle formulovaným petitum) vydání rozsudku ukládajícího žalované prohlášení vůle ve smyslu ustanovení § 161 odst. 3 o. s. ř., s odůvodněním, že jí ze smlouvy o převodu obchodního podílu, kterou uzavřela dne 3. prosince 1997 její právní předchůdkyně se společností Č., a. s., svědčí k tomuto obchodnímu podílu předkupní právo.

Nejvyšší soud se nejprve zabýval otázkou, zda lze, za situace, kdy obchodní zákoník neupravuje možnost zřízení předkupního práva k obchodnímu podílu, takové předkupní právo založit smlouvou. K této otázce pak uzavřel, že nevyklučuje-li obchodní zákoník možnost zřízení předkupního práva k obchodnímu podílu, uplatní se zásada smluvní volnosti účastníků smlouvy o převodu obchodního podílu a předkupní právo touto smlouvou zřídit lze; pro převod obchodního podílu na základě takto zřízeného předkupního práva se však v plném rozsahu uplatní právní úprava převodu obchodního podílu v obchodním zákoníku se všemi omezeními v ní uvedenými. Protože obchodní zákoník předkupní právo k obchodnímu podílu neupravuje, uplatní se pro jeho zřízení a podmínky jeho trvání a výkonu analogicky právní

úprava předkupního práva podle § 602 a násl. občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“), když přímé použití této úpravy ve smyslu ustanovení § 1 odst. 2 obchodního zákoníku nepřipadá v úvahu proto, že platné právo nepovažuje obchodní podíl za věc v právním smyslu.

Se závěrem odvolacího soudu, že žalované nespědí pasivní věcná legitimace v projednávané věci, se dovolací soud ztotožňuje. Dovolací soud především uzavírá, že předkupní právo zřízené pro žalobkyni smlouvou, má závazkovou, nikoli věcně právní povahu.

Jak již uzavřel Ústavní soud v nálezu ze dne 19. října 1999, sp. zn. I. ÚS 265/98, uveřejněném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č.144/1999 „i kdyby existovalo předkupní právo pro určitý případ zcizení a zavázaná osoba takto smluvně pvzatou povinností nerespektovala, tj. zcizila by věc třetí osobě způsobem, pro který bylo předkupní právo sjednáno – předkupní právo závazkové povahy zaniklo, neboť vůči třetí osobě nepůsobí. Osoba oprávněná z předkupního práva by mohla vůči zavázané osobě uplatňovat nárok na náhradu škody za podmínek ustanovení § 420 obč. zák. Vzhledem k pouhé závazkové (osobní) povaze předkupního práva se však oprávněná osoba nemůže na nabyvateli zcizené věci s úspěchem domáhat toho, aby jí koupěnou věc nabídl ke koupi (srov. obecně uznávanou literaturu, např. Komentář k občanskému zákoníku, Jehlička/Švestka a kolektiv, 5. vydání, 1999, str. 648; dále Právní rozhledy 5/1994, str. 165, Jehlička, Švestka - Nad předkupním právem).“ S citovaným závěrem Ústavního soudu se Nejvyšší soud ztotožňuje.

Za této situace se již Nejvyšší soud nezabýval námitkami dovolatelky ohledně nesprávného posouzení otázky zcizení obchodního podílu odvolacím soudem, neboť i kdyby toto posouzení bylo nesprávné, nemělo by to žádný vliv na výsledek projednávané věci. Proto Nejvyšší soud dovolání podle ustanovení § 243b odst. 2 věta první o. s. ř. zamítl.

O nákladech dovolacího řízení rozhodl dovolací soud podle ustanovení § 243b odst. 5, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř., tak, jak se uvádí ve výroku, a přiznal žalované náhradu nákladů řízení podle ustanovení § 7 písm. e) a § 18 odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb. ve výši 3.100,-Kč a paušální náhradu nákladů řízení podle § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb.

Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

Jestliže povinná nesplní dobrovolně co jí ukládá vykonatelné rozhodnutí, může se oprávněná domáhat jeho výkonu.

V Brně 13. prosince 2005

JUDr. Ivana Štenglová, v.r.

předsedkyně senátu